Könyvjegytár

2023/08/23

Fél évezred gyönyörű ex libriseit tette szabadon hozzáférhetővé a nemzeti könyvtár új online tartalomszolgáltatása.

[1]

Az OSZK egyedülálló gyűjteményében a könyvek és a folyóiratok mellett különleges kisgrafikai alkotások is megtalálhatók: a nemzeti könyvtár hazai és nemzetközi viszonylatban is kiemelkedően nagy példányszámú, régi és modern műveket egyaránt tartalmazó ex libris gyűjteménnyel rendelkezik.

Az OSZK most útnak indított Könyvjegytár ***[1]*elnevezésű online tartalomszolgáltatása** elsőként a Régi Nyomtatványok Tárában megtalálható közel 1100 darabos régi ex libris állományt, valamint a Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár modern ex librisei gyűjtők neve szerint rendezett, tízezer darabos gyűjteményegységének 3400 dokumentumát és ezek variánsait teszi szabadon hozzáférhetővé.

Az **ex libris** egy, az adott könyv tulajdonosát megjelölő, legtöbbször művészi értékű, kis méretű grafikai alkotás; magyarul általában könyvjegy vagy ritkább esetben könyvcímer terminussal illetik.

Többnyire sokszorosított, grafikai vagy nyomdai eljárással készített papírlap, amelyet eredeti funkciójában a könyv kötéstáblájának belső oldalára ragasztottak. Művészi rajz, címer, embléma, történetileg kialakult allegória, szimbólum vagy egyéb ábrázolás a könyvtulajdonos nevével, esetleg jelmondattal, mottóval, idézettel ellátva, az egyes korok és művészek stílusa, ízlése szerint más-más megformálásban.

Az ex libris egy változatának tekintendő a supralibros (super ex libris), amely annyiban különbözik az ex libristől, hogy nem a könyv belsejében helyezkedik el, hanem a könyv elülső táblájába nyomják, illetve rajzolják bele.

Az ex libris alapvető célja kezdetben a könyv tulajdonosának megjelölése volt, így többnyire birtokosának címerét ábrázolta. Az első két magyar ex libris a 16. századból való: a Nürnbergben metszett alkotások Werbőczy István országbíró, illetve Hans Teilnkes pozsonyi polgár számára készültek. Utóbbi az OSZK állományában is fellelhető, hasonlóan számos 17–18. századi főúri, főpapi ex librishez, köztük a Batthyányak, a Grassalkovichok, az Illésházyak, a Telekiek és a Széchényiek jórészt heraldikus könyvjegyeihez.

[2]

[3]

A 19. században a polgárosodás folyamata az egyént előtérbe helyezve magával hozta a címeres mellett a szimbolikus, témás, a megrendelő személyét jellemző ex librisek széles körű elterjedését; immár tudós levéltárosok, könyvtárosok, jogászok, orvosok is készíttettek ex librist.

A 19–20. század fordulójától napjainkig a könyvjegy egyre inkább elszakadt a könyvtől, és önálló gyűjtés tárgyává vált. E kisgrafikák már tematikai sokszínűséget mutatnak, gyakran utalnak a megrendelő foglalkozására, érdeklődési körére, ily módon gazdag kultúrtörténeti forrásul szolgálnak a képi anyagot kutatók számára.

[4]

WEÖRES. SÁN
DOR
EX
LIBRIS
Diskay L 1908

[5]

[6]

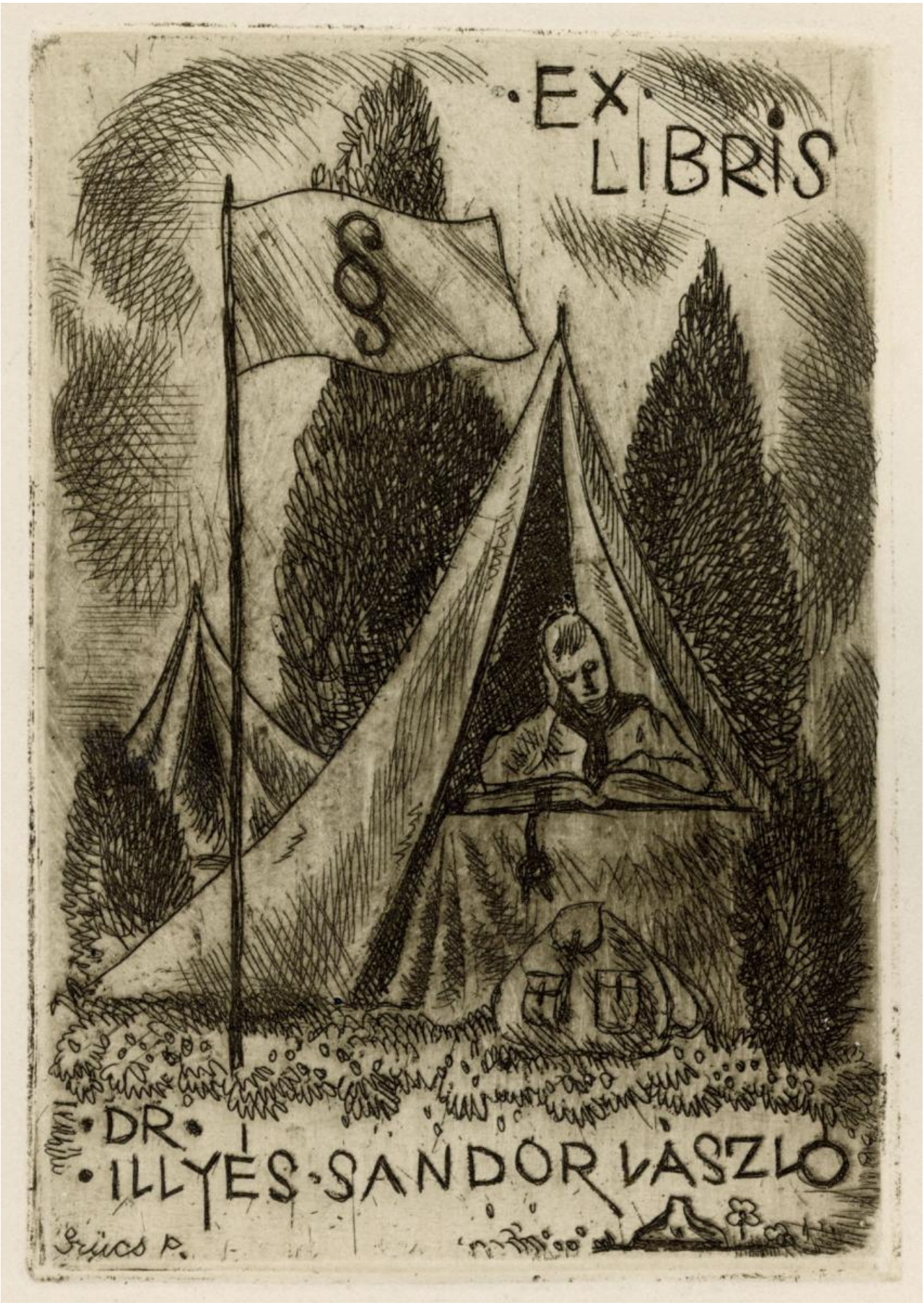
[7]

A most közzétett anyag modern, 20–21. századi ex librisei között olyan híres személyek könyvjegyei tekinthetők meg, mint Babits Mihály, Bajor Gizi, Faludy György, Hofi Géza, Illyés Gyula és Weöres Sándor.

A jelesebb ex libris gyűjtők közül kiemelhető Arady Kálmán orvos, művészettörténész, a régi magyar ex librisek tudós szakértője; Csatkai Endre Kossuth-díjas művészettörténész, múzeumigazgató; Ebergényi Tibor egri könyvtárigazgató; Galambos Ferenc jogtanácsos, bibliográfus és Bélley Pál irodalomtörténész, hosszú ideig az OSZK osztályvezetője.

EX
LIB-
-RIS
GALAMBOS
FERENC

[8]

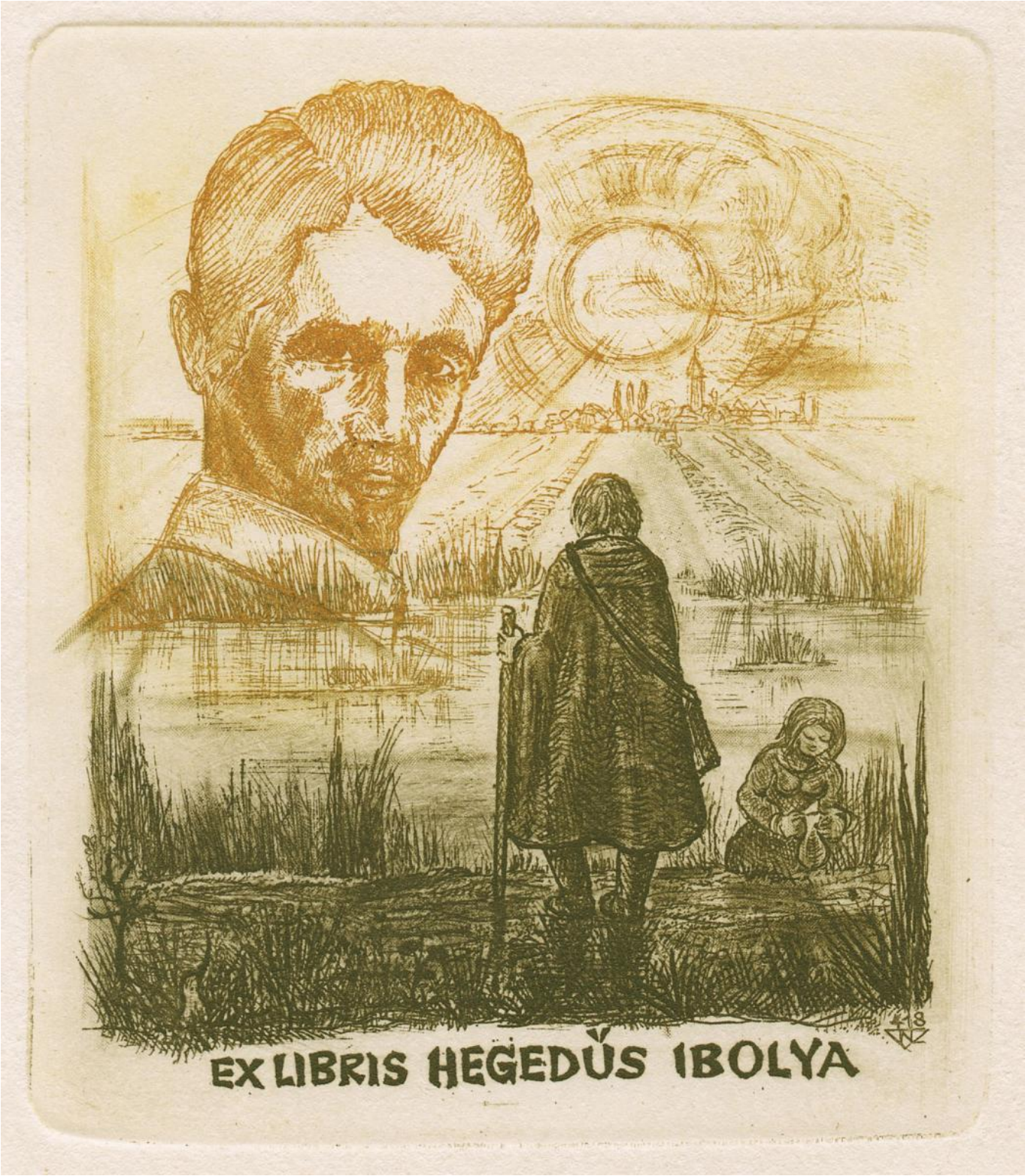

[9]

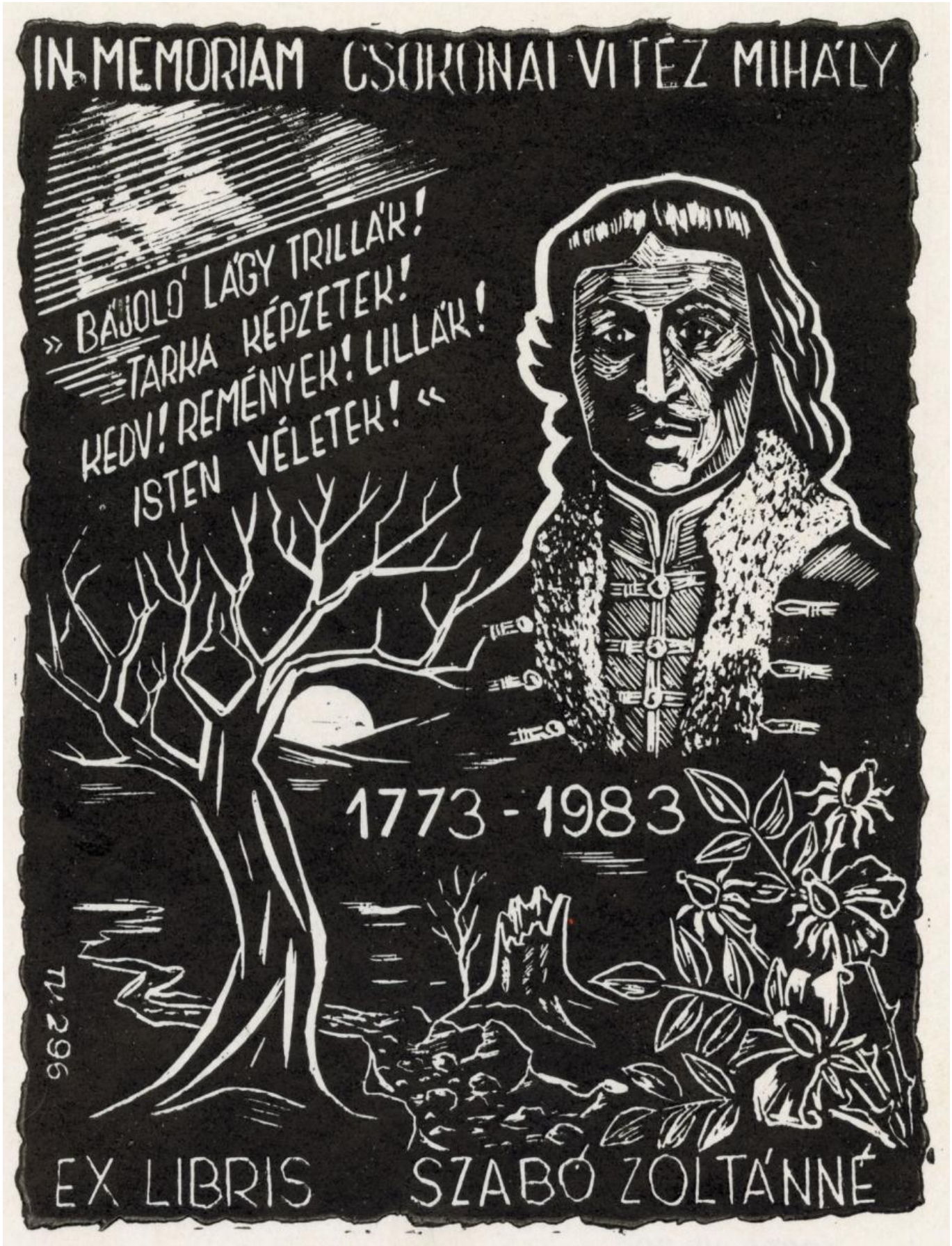
[10]

A jelenleg megtekinthető anyag több mint félezer grafikusa közül a modern ex libris gyűjteményben kiemelkedően sok lap szerepel Fery Antal, Stettner Béla, Andruskó Károly, Kertes-Kollmann Jenő, Haranghy Jenő és Menyhárt József művészektől. Az ex librisek készítői közt említhető még többek között Kékesi László, Kós Károly, Sassy Attila, Szoboszlai Mata János, Vadász Endre és Vén Zoltán neve.

[11]A *Könyvjegytár* többféle irányt mutat a témában való eligazodáshoz, a nyitólapon három fő kategóriában nyújtva keresési lehetőséget: ***nevezetes személyek***, ***népszerű tematikák*** és ***földrajzi helyek*** szerint. A nevezetes emberek kapcsán híres grafikusok, metszők [12]; híres gyűjtők, megrendelők [13] és a grafikákon bemutatott személyek [14] szerint csoportosítva szerepelnek grafikák.

Utóbbi részben külön hangsúlyt kap az idén évfordulós jeles költőink, íróink prezentálása, köztük a Petőfi- és Madách-bicentenárium alkalmából a Petőfi Sándor és Madách Imre személyét és műveit idéző ex librisek.

[15]A 110 éve született Weöres Sándor és a 140 éve született Babits Mihály maga is készíttetett könyvjegyet, emellett az utókor is számos ex librist alkotott az emlékükre, akárcsak a Babitscsal egy évben született Juhász Gyulára emlékezve. Az idén 250 éve született Csokonai Vitéz Mihályra és a 40

éve elhunyt Illyés Gyulára vonatkozóan is több ex libris szerepel a *Könyvjegytárban*.

A modern ex librisek tematikai változatosságát a **népszerű tematikák** közt fellelhető 12 témacsoport szemlélteti, amelyek közt mindenki megtalálhatja a neki tetsző motívumkincset: betűgrafika; könyv, olvasás; foglalkozás; zene, tánc; néprajz; mitológia; vallás, egyház; közlekedés; épület, szobor; címer; növény; állat.

[16]A **régi ex librisek** jellegüknél fogva a címeresek között képviseltetik magukat nagy számban. A földrajzi helyek külön, három fő alkategóriában szerepelnek: domborzati formák [17], felszíni vizek [18], települések [19].

A képek böngészéséhez a részletesebb eligazodást a komplex kereső is biztosítja.

A gyűjteményről menüben *Régi és modern ex librisek az OSZK gyűjteményében* [20] címmel a műfaj történetét és a nevesebb gyűjtőket, alkotókat ismertető tanulmány (munkatársunk, Vasné dr. Tóth Kornélia tollából) segíti az ex librisek világában való eligazodást.

Kapcsolódó tartalmaink:

Ex libris gyűjtők, gyűjtemények [21]

„Petőfi 200” – A költő alakja és művei ex libriseken – 1. rész [22]

„Petőfi 200” – A költő alakja és művei ex libriseken – 2. rész [23]
2023/08/25 - 16:25

Forrás webcím: https://oszk.hu/hirek/konyvjegytar

Hivatkozások:
[1] https://konyvjegytar.oszk.hu/
[2] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/hans-teilnkes-von-prespvrg/
[3] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-bibl-com-franc-szechenyi/
[4] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/babits-mihaly-konyve/
[5] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-weores-sandor/
[6] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/illyes-gyula-konyve/
[7] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-hofi-geza/
[8] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-galambos-ferenc-12/
[9] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-dr-illyes-sandor-laszlo/
[10] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/raab-imre-konyve-a-cel-voltakepp-mi-is/
[11] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-hegedus-ibolya-4/
[12] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=H%C3%ADres%20grafikusok,%20metsz%C5%91k
[13] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=H%C3%ADres%20gy%C5%B1jt%C5%91k,%20megrendel%C5%91k
[14] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=Bemutatott%20szem%C3%A9lyek
[15] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-szabo-zoltanne-in-memoriam-csokonai-vitez-mihaly-1773-1983-bajolo-lagy-trillak-tarka-kepzetek-kedv-remenyek-lillak-isten-veletek/
[16] https://konyvjegytar.oszk.hu/exlibris/ex-libris-galambos-ferenc-40/
[17] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=Domborzati%20form%C3%A1k
[18] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=Felsz%C3%ADni%20vizek
[19] https://konyvjegytar.oszk.hu/?s=&qs%5Bt%5D=tag&qs%5Bk%5D=exl_category_tag&qs%5Bv%5D=Telep%C3%BCl%C3%A9sek
[20] https://konyvjegytar.oszk.hu/a-gyujtemenyrol/
[21] https://nemzetikonyvtar.blog.hu/tags/ex_libris_gy%C5%B1jt%C5%91k_gy%C5%B1jtem%C3%A9nyek
[22] https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2023/03/14/_petofi_200_a_kolto_alakja_es_muvei_ex_libriseken_elso_resz
[23] https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2023/03/16/_petofi_200_a_kolto_alakja_es_muvei_ex_libriseken_masodik_resz
[24] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek
[25] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek-cimlapon